

Концепція електронного урядування і сучасні потреби України

Олексій Голобуцький,

заступник директора

Інституту інформаційного суспільства

На думку автора, Україні слід запроваджувати реальне електронне урядування вже нині, але змістивши акценти з бюджетного фінансування та урядової розробки законодавчих основ на активну співпрацю з бізнесом, галузевою спільнотою та неурядовими громадськими і науковими організаціями. Головне завдання адаптації концепції електронного урядування до сучасних потреб України полягає в тому, щоб не ставити перед собою завищених цілей, реалізованих іншими державами. Маємо зробити мінімум, проте швидко й ефективно.

Минуло вже з півдесять років, як в Україні почали втілюватися окремі елементи електронного урядування, проте його концепції формально й досі не існує. Себто, не ухвалювалося жодних офіційних документів, які визначали б загальний зміст і мету створення системи електронного урядування, пріоритетні напрями її розвитку та засоби реалізації. Не існує й неформальної концепції – офіційно не ухваленої, але фактично розробленої, обґрунтованої й деталізованої фахівцями за участю зацікавлених урядовців (або й без них).

Можливо, саме тому і з роботою наявних елементів системи електронного урядування маємо значні проблеми – вірніше, не маємо цих елементів. Бо електронні ресурси під назвою урядового порталу, сайтів Президента, міністерств, відомств і місцевих органів виконавчої та представницької влади на сьогодні функцій, притаманних зазвичай елементам системи електронного урядування, виконувати не в змозі. Низька функціональність, що часто наближається до нульової, характерна і для запроваджених вже систем внутрішнього документообігу в окремих структурних підрозділах уряду. Вони аж ніяк не сприяють зменшенню кількості паперових документів, не вивільняють зайві чиновницькі кадри, не позбавляють громадян, в тому числі й представників бізнесу, залежності від бюрократичної сваволі, не забезпечують уникнення помилок і

**Концепція електронного урядування
і сучасні потреби України**

Олексій Голобуцький

багаторазового збирання документів і довідок для різних служб, майже не скорочують часу здійснення трансакцій з офіційними органами, не заощаджують гроші платників податків.

Та ж проблема характерна і для концепції „Електронна Україна”, частиною якої мала б стати й система електронного урядування. Хоча якраз програма „Електронна Україна” формально затверджувалась і, до того ж, не раз обговорювалась на фахових конференціях, круглих столах, засіданнях відповідної робочої групи тощо. На запровадження конкретних компонентів інформаційного суспільства та загалом на рівень інформатизації це не вплинуло: збільшення в країні парку комп’ютерів і мобільних телефонів у приватному секторі відбувалося завдяки підвищенню добробуту українців та здешевленню ІТ-продуктів і послуг, а в державному секторі, як не прикро, – через корупцію і непрозорість фінансової діяльності. Кожен чиновник вимагав собі комп’ютера, мобільного телефону й доступу до Інтернету як атрибутики престижності – і не більше. Відтак сталося підвищення попиту на послуги мобільного і швидкісного Інтернет-зв’язку. Тож оператори й провайдери вважали вкладання коштів у розбудову фізичної інфраструктури інформатизації (оптоволоконні й радіомережі, передавачі сигналу, серверні станції, кабельні телевізійні мережі тощо) надзвичайно вигідним інвестуванням.

Урядові ж програми, чи окремі проекти в рамках цих програм, до цього процесу жодного стосунку не мали. Вони просто не працювали. Зокрема, й за браком або, в кращому випадку, недостатністю бюджетного фінансування. Хоча загалом ІТ-галузь від цього не потерпала: держава не втручалась і тому, принаймні, не заважала розвитку підприємств галузі. Проте у випадку з монополістами це не було б зайвим.

Сьогодні держава так само не передбачила коштів на програму „Електронна Україна”, однак скасувала несприятливу систему оподаткування і перейнялася ситуацією зі зловживаннями монополістів на ринку товарів і послуг галузі ІТ. Що, зрозуміло, викликало їх невдоволення. Намагаючись зберегти монопольне становище, ці компанії вдаються до спекуляцій на тему євроінтеграційних планів України.

Отже, програма „Електронна Україна”, „завдяки” зусиллям компаній-монополістів ІТ-галузі, стала чи не головним чинником поліпшення взаємин з Євросоюзом і його офіційними структурами. Хоча насправді поки що єдине, що пов’язує „Електронну Україну” з планами й перспективами ЄС, так це те, що вона з’явилась як логічне продовження програми „eEurope” („Електронна Європа”), затвердженої Єврокомісією.

Це твердження буде справедливим як мінімум на найближчий рік. І то за умови, що держава негайно виявить сталий зацікавлення проблемами інформатизації, активізує процеси створення відповідних нормативних і регулюючих документів фаховою спільнотою за участю представників держави, а для початку забезпечить фахове державне управління

галуззю.

Ще однією небезпекою є якраз можливість піддатися шантажу компаній-монополістів і заборонити Антимонопольному комітетові втручатися в ситуацію. Компанії вкладають гроші в розбудову, серед іншого, й швидкісних Інтернет-мереж тому й тільки тому, що це вигідно. І це зовсім не означає їх участі чи самостійної розробки ними цілісних концепцій розвитку і системи електронного урядування, зокрема, програми „eUkraine”, а також галузі ІТ в цілому. Вони просто прагнуть створити і максимально розширити власну нішу на ринку. І, звичайно, кожна з них хоче мати своїм клієнтом державу, оскільки це дуже вигідний клієнт: він може забезпечити процвітання компанії.

Однак у тому й справа, що, перш ніж довіряти розвиток такої стратегічно важливої сфери, як інформатизація, окремим компаніям, тим більше недержавним, держава має чітко визначити правила і загальні схеми, за якими відбуватиметься цей розвиток, з'ясувати його цілі. Кінцева ж мета відома: формування Глобального інформаційного суспільства і, зокрема, його українського сегмента. Це є метою і програми „Електронна Україна”, і „Електронної Європи”. А те, що Євросоюз просунувся набагато далі цим шляхом, зовсім не означає, що в розробці української національної концепції побудови інформаційного суспільства і, вужче, втілення „Електронної України” та запровадження системи електронного урядування, немає необхідності.

Ігнорування досвіду, тим більше досвіду держав, до яких Україна прагне приєднатися, є неприпустимим марнуванням ресурсів. Так, на загал, принципи діяльності у цій сфері однакові для всіх країн. Проте аби ці „калоші щастя” були „по нозі” кожному суспільству, кожній державі, щоразу необхідно робити певні зусилля для їх „індивідуального припасування”. Потреби України, серед іншого – й інформаційні, є дуже специфічними з точки зору геополітики та забезпечення економічних зв'язків у східноєвропейському регіоні, а також з огляду на ймовірну роль політичного лідера на значній частині пострадянського простору, очікування, пов'язані з „помаранчевою революцією”, та на загальну євроінтеграційну спрямованість державної політики. Отже, аби втілювані програми відповідали цим потребам, європейські і світові розробки і практичний досвід необхідно дуже ретельно адаптувати до наших реалій і перспектив.

Зважаючи на надзвичайно складну ситуацію в економіці (і через подолання негативних наслідків минулого, і через нагальну необхідність поліпшити соціальне забезпечення громадян, бодай наблизивши його до прожиткового мінімуму, і через потребу стимулювати приватний сектор економіки зменшенням податкового навантаження), із всього переліку можливостей, що їх пропонує запровадження різних елементів інформаційного суспільства, слід обрати ті, що не вимагають значних

**Концепція електронного урядування
і сучасні потреби України**

Олексій Голобуцький

витрат і якнайшвидше забезпечать економічний ефект. За таких умов реалізація програми „Електронна Україна” є занадто масштабним і капіталомістким завданням, оскільки перші значні результати з’являться щонайменше через кілька років, а загалом вигод для внутрішньої та міжнародної діяльності України слід очікувати років через 15 – 20.

Програма запровадження електронного урядування є локальною. Вона може бути поділена на етапи. Та вже на першому етапі вона даватиме вигоду державній економіці і суспільству. Звичайно, за правильного визначення точок докладання зусиль. Власне, для цього і потрібна національна концепція – визначити ті точки в системі управління державою, приєднання яких до системи електронного урядування забезпечить найшвидший і найбільший ефект.

Зупинимось детальніше на можливостях електронного урядування та перспективах запровадження цієї системи в Україні. (Термін „урядування” є точнішим за „уряд”, бо змінюється, передусім, не структура уряду, не форми його роботи, а спосіб виконання цієї роботи. Лише згодом зміна механізмів управління державою робить актуальними зміни в структурі уряду, в принципах, меті і завданнях його діяльності. Однак ці зміни припадають вже на етап формування електронної демократії, коли доволі повноцінно функціонують базові компоненти інформаційного суспільства).

Важливо зазначити: головна помилка при трактуванні функцій і призначення електронного урядування полягає у сприйнятті його швидше як чергового прикладного рішення, способу модернізації вже існуючих структур та відносин, а не як самостійної ідеї комплексної трансформації принципів організації управління державою. Такий спосіб оцінки електронного урядування та його можливостей, прийнятий деякими фахівцями, в Україні дуже поширений серед безпосередніх виконавців програми інформатизації – державних службовців. Поняття електронного урядування чиновники зводять до електронного спілкування влади з громадськістю та ще кількох, знову ж таки прикладних, аспектів. А це підхід неправильний, бо, передусім, економічно невиправданий. Електронне урядування як забезпечення державних структур ІТ-рішеннями означає додаткові бюджетні витрати, спрямовані на просте дублювання в електронному вигляді офлайнової діяльності.

Але існує інший підхід. В країнах, що вже запровадили електронне урядування в більшому чи меншому обсязі, воно розглядається скоріш як концепція, спрямована на підвищення ефективності діяльності держави в цілому.

Головне завдання тих, хто відповідає за технічне, фінансове, кадрове, організаційне забезпечення інформатизації діяльності урядових і парламентських структур, – за мінімальних витрат максимально оптимізувати систему і механізми здійснення державного управління із

застосуванням ІТ. Найскладніше віднайти баланс між заощадженням коштів і зусиль та їх витрачанням. Коли ця робота більш чи менш ефективно виконана, система електронного урядування модуль за модулем починає працювати. Залучаються дедалі ширші кола держслужбовців, громадян і державних установ.

Можливості електронного урядування в Україні на сьогодні значно вузьчі, ніж ті, що декларуються ІТ-корпораціями і міжнародними робочими групами з формування інформаційного суспільства. Та й вони поки є потенційними. Зокрема, більшість ресурсів, через які має реалізовуватися взаємодія держави з громадянами, не забезпечують виконання своїх завдань. Це обумовлено об'єктивними причинами: без концепції електронного урядування всі ці ресурси створювалися з метою виконати наказ, а не досягти прикладних цілей. Щоб створити більш-менш надійне підґрунтя для функціональної трансформації цих ресурсів, необхідно вивчити реальний стан речей: з'ясувати рівень обізнаності суспільства, та й самих урядовців, з проблемами електронного урядування. З'ясувати, які типи його послуг і способів взаємодії відомі окремим соціальним групам. Виміряти інтенсивність взаємодії окремих соціальних груп з державою. Сформувати соціально-демографічний та економічний портрет найактивніших споживачів послуг електронного уряду [1].

Останнє чи не найважливіше за сучасного становища, оскільки потрібно визначити головну цільову групу електронних урядових сервісів – з'ясувати, хто є їхніми клієнтами вже сьогодні, на кого має бути орієнтована більшість послуг. І, відповідно, які саме послуги слід розвивати в електронному еквіваленті у першу чергу. Це визначить зміст бюджетів кожного з локальних електронних урядових проєктів. Також можна буде визначити, де саме потрібно вже на початковій стадії створити мережеві ресурси – в рамках одного чи кількох відомств, окремих адміністративних одиниць чи держави в цілому. Все це значно зменшить загальну суму витрат на започаткування реального електронного урядування, яке принесе користь державі, але передусім – суспільству і бізнесу.

Та навіть без такого ґрунтового дослідження можна сформулювати основні проблеми. Так, нормативні акти України лише декларують (нехай і ґрунтуючись на кращих зарубіжних зразках), як саме мають втілюватись елементи електронного урядування. І ці декларації жодним чином не розраховані на практичне застосування. Ситуація повторюється і стосовно регіональних та відомчих офіційних ресурсів – щоправда, не всіх, хоча й переважної більшості.

Державні Інтернет-ресурси здебільш є презентаційними проєктами. Лише кілька офіційних сайтів облдержадміністрацій та урядових установ можна з більшою чи меншою достовірністю назвати бізнес-ресурсами, що все ж краще за безцільну презентацію. Проте про чітку сервісну організацію інформаційного ресурсу, про орієнтацію на потреби саме

пересічного користувача, який має певну проблему і сподівається залагодити її за допомогою електронних урядових сервісів – про це не може йтися, на жаль, у жодному випадку.

З іншої точки зору, більшість користувачів самі мало уявляють, що їм може знадобитися на урядовому сайті, яким він має бути, аби з ним було зручно працювати. В українських користувачів мережі поки що не сформувалось жодних пріоритетів стосовно можливості взаємодії з урядом в Інтернеті. Можна відкрито говорити про цілковитий брак уявлення про функції навіть не стільки Інтернет-ресурсу, скільки самого органу влади.

Отже, громадяни не знають, чого вимагати, урядові служби не уявляють, що пропонувати, і, ймовірно, навіть ще не замислювались над власною відповідальністю за формування специфічних (що стосуються послуг урядових сервісів) інформаційних потреб громадян і, що важливіше, над формуванням соціальної і психологічної мотивації громадян – підстав, спираючись на які, громадянин вирішуватиме, потрібне йому електронне урядування чи ні, що саме йому потрібно, наскільки це важливо особисто для нього, які це матиме наслідки тощо. Ми ведемо мову здебільш про громадян, проте ситуація з бізнесом аналогічна.

Формально наш уряд вже приєднався до процесів інформатизації. Загальний перелік створених електронних сторінок доволі значний. Проте ці ресурси не відповідають вимогам електронного урядування чи, принаймні, онлайн-сервісу. За визначенням вони мають бути пристосовані до використання щонайширшими верствами населення, мати широкий спектр функцій і бути спроможними виконувати свої функції чи не з першого дня запуску. На практиці цим вимогам не відповідає навіть ресурс профільного комітету. І це при тому, що нова версія офіційного веб-сайту Держкомзв'язку впроваджувалась як пілотний проект „еталонного веб-сайту органів виконавчої влади” [2]. Вона й стала еталоном: решта офіційних ресурсів так само для користування непридатні.

І знову корінь проблеми в тому, що не існує чіткої державної політики у сфері реформування процесів державного управління. Навіть сформульованих декларацій лише дві: 1) влада має стати прозорою; 2) корупцію необхідно подолати. Причому виконання обох декларацій для електронного урядування – цілком реальна справа, з цим навіть можна встигнути й до парламентських виборів 2006 року, якщо вже перемога на них є єдиною і найголовнішою метою нової української влади. Швидка оптимізація вже працюючих електронних ресурсів, орієнтованих як на громадян і бізнес, так і на оптимізацію внутрішньовідомчих процесів, дозволить зробити владу прозорою, а фінансові процеси якщо не підконтрольними громадянам, то хоча б такими, які можна буде бодай

частково відстежувати й аналізувати на предмет незаконних маніпуляцій. Звичайно, це не можна буде назвати електронним урядуванням. Проте саме так, на хвилі політичної зацікавленості, можна започаткувати реальний процес запровадження в Україні системи електронного урядування.

Деякі кроки в цьому напрямі державі необхідно зробити за будь-яких обставин. Так, абсолютно неприйнятною є ситуація із законодавчим забезпеченням формування національного сегмента інформаційного суспільства. Про які європейські економічні та інформаційні перспективи може йтися, якщо на сайті Державного комітету зв'язку та інформатизації України у розділі „Правове забезпечення” перелік законів, які так чи інакше стосуються побудови інформаційного суспільства, запровадження програми „Електронна Україна”, розвитку Інтернету тощо, займає менше сторінки [3]? До того ж, не передбачено жодної публічної акції – залучення Інтернет-громадськості, фахової спільноти галузі, представників галузевих неурядових організацій.

Отже, зміни, що відбулися й відбуваються в країні, галузь зв'язку та інформатизації поки що не зачепили. А вдаватися до активних дій у цій сфері слід було вже кілька років тому. На урядовому рівні проблему почали порушувати ще з 2000 року (коли головою Держкомзв'язку був О. Шевчук), а перші законодавчі акти ухвалювалися 2001 року. Минуло чотири – п'ять років, а справа з місця не зрушила. 2000 року галузева спільнота оцінила ситуацію, зокрема у справі формування системи електронного урядування, виходячи з критеріїв United Nations Division for Public Economics & Public Administration, яка спільно з American Society for Public Administration визначила такі стадії розвитку електронного урядування: формована присутність держави в Мережі; посилювана присутність держави в Мережі; інтерактивна присутність держави в Мережі; присутність держави в Мережі на рівні трансакцій; повністю інтегрована присутність держави в Мережі [4]. За такої градації Україна 2000 – 2001 року перебувала десь між першим і другим етапом. 2005 року електронне урядування України перебуває там само. Хіба що трохи ближче перемістилось до другого за рахунок збільшення кількості офіційних ресурсів, однак не за рахунок зростання їх якості.

Вигоди навіть від найменших позитивних зрушень нинішнього стагнаційного становища інформатизації будуть, як для України, дуже значними. Об'єднання можливостей урядового інтранету та урядового порталу зможе забезпечити реалізацію права громадян на доступ до відкритої державної інформації; доведення до громадськості об'єктивної і достовірної інформації про діяльність органів державної влади, що заохочуватиме громадян до активнішої участі в політичному житті та у контролюванні дій органів влади; вдосконалення системи державного управління, оптимізацію структури державного апарату, зниження

**Концепція електронного урядування
і сучасні потреби України**

Олексій Голобуцький

фінансових і матеріальних витрат на його утримання, поетапне переведення частини державних послуг, що мають вартісний вираз, в систему державних мережесервісів [5]. Крім того, використання можливостей Інтернету є передумовою виконання одного з головних завдань проекту програми „Електронна Україна” – „поширення сучасних інформаційних технологій”, яким передбачено, окрім створення системи е-уряду, й прискорення розвитку е-комерції; створення системи е-здоров'я; розбудову інтелектуально насичених систем транспорту загального користування і створення електронних систем сприяння захисту природного середовища [6].

Галузева громада та бізнес галузі, навіть не чекаючи повноцінних, дієвих, а не формальних державних ініціатив, вже створюють і апробують окремі проекти, котрі мають працювати в рамках системи електронного урядування. Так, компанія „Софтлайн” за останній рік розробила доволі значну кількість, як на одну компанію та сучасний стан державної підтримки, пілотних впроваджень державних електронних послуг. Це – реєстрація автотранспорту, робота з реєстром вкрадених автомобілів; реєстрація підприємств; одержання ліцензії на здійснення певних видів господарської діяльності; подання бухгалтерської, фінансової, статистичної звітності в онлайн-режимі; оформлення паспортів, інших особистих документів; „Електронна лікарня”, реєстри електронних медичних карток; „Електронна бібліотека”, реєстри бібліотечних фондів [7].

Власне, цей перелік має бути майже вичерпним для України на найближчий час, доки країна не подолає кризових явищ в економіці, політиці, соціальній сфері та на міжнародній арені. Ми наполягаємо: необхідний і достатній для України мінімум у запровадженні електронного урядування та інших елементів інформаційного суспільства становлять лічені державні електронні сервіси – але дієві, з повноцінною законодавчою, фінансовою та організаційною підтримкою, з активною популяризацією їх серед громадян і бізнесу. І головне: вироблення концепції та обґрунтування цих сервісів має здійснюватися саме галузевою громадою (представниками бізнесу, громадських організацій, наукових установ) за участю представників владних структур (але аж ніяк не навпаки) в рамках заздалегідь розробленої та офіційно ухваленої концепції електронного урядування в Україні. Звичайно, бажано було б розпочати і з ширшого завдання: створення концепції формування національного сегмента Глобального інформаційного суспільства і, в її рамках, програми „Електронна Україна”. Та це, мабуть, вже виходить за межі раціональної оцінки сьогоденних можливостей України.

Бо якщо брати за орієнтир оцінку Комітету з ІТ Нідерландів („Порівняння моделей оцінки е-готовності – заключний проект”), Україні і тридцяти років буде замало для формування системи електронного

урядування [8]. Економічний розвиток України дозволить державі задовольняти вимогам, подібним до голландських, ще не скоро. Ми маємо ставити скромніші завдання, виходити не з досягнення максимальної відповідності повним теоретичним викладкам та ідеальним стандартизованим структурам електронного урядування, а з економічної доцільності і готовності держави, її кадрового резерву, бізнесу та громадян використовувати можливості офіційних електронних сервісів. З міри їхньої готовності визнати корисність нового способу реалізації взаємовідносин.

Досягнення економічної та організаційної доцільності можливе вже на етапі запровадження окремих проектів взаємодії держави й громадян через Мережу. Зазвичай для створення інфраструктури системи інформаційного забезпечення і надання доступу будь-якому громадянину до Інтернету урядові структури пропонують традиційний шлях: розробити спеціальну програму, виділити з держбюджету кошти на створення мережі електронних „приймалень”, встановити комп'ютери в громадських місцях – бібліотеках, поштових відділеннях, школах. Але подумаймо про необхідність утримання технічних спеціалістів, консультантів, охоронців, без яких не обійтися при задоволенні потреб споживачів Інтернет-послуг. Кошти, які для цього знадобляться, значно перевищать ті, що передбачаються (хай і гіпотетично) на реалізацію Національної програми [9]. І тим більше ці кошти перевищать будь-які вигоди, що їх матимуть громадяни і держбюджет від запровадження електронних сервісів. Отже, такий підхід хибний.

Так само хибною є політика держави щодо регламентації діяльності бізнесу в галузі інформатизації. Це стосується, зокрема, явно надмірної суворості щодо дотримання прав інтелектуальної власності транснаціональних корпорацій на комп'ютерне програмне забезпечення. Як йшлося у зверненні Всеукраїнської асоціації комп'ютерних клубів (ВАКК), через півроку за такої інтенсивності вилучень і позовів купувати легальні програми стане нікому. Тоді для реалізації таких ідей, як електронне урядування, дистанційне навчання та багато інших, державі буде потрібно вкласти величезні кошти у відновлення системи комп'ютерних клубів та Інтернет-кафе. Натомість ВАКК нагадує, що основою використання сервісів електронного урядування на місцях без будь-яких бюджетних витрат можуть стати вже існуючі Інтернет-клуби. Галузева бізнес-група вже йде назустріч навіть формальним ініціативам влади щодо створення офіційних електронних ресурсів [9].

Слід очікувати, що така приватна ініціатива підприємців не буде винятком. Ринкова ніша з надання інформаційних послуг населенню, за оцінками фахівців Українського союзу інтелектуальної власності, складає близько 100 мільйонів транзакцій з органами державної влади щороку [10]. Відповідно, це передбачає перспективи співставних обсягів прибутку для

бізнесу у сфері забезпечення доступу до Інтернету, розширення фізичної інфраструктури Мережі тощо.

Ці перспективи будуть реалізовані, якщо держава зможе забезпечити попит населення на офіційні електронні послуги. Себто, електронні ресурси державних установ відповідатимуть потребам не просто „населення”, але цілком конкретних груп громадян. Як сформулювали фахівці фонду „Європа – XXI”, цільові категорії громадян потребують цільової інформації. Необхідно якомога більше інформації про діяльність органів влади взагалі, про те, чим вони опікуються і якими засобами, бо прості люди того не знають і не розуміють, а відтак не знають, куди звернутися за вирішенням тієї чи іншої проблеми. Громадяни потребують конкретного роз'яснення законодавчої бази, незалежно від того, до якої верстви населення належать. Інформація про діяльність посадових осіб (можливо – з точки зору моніторингової діяльності), наскільки вони відкриті, яка їх компетенція, чого досягають. Найбільше інформації потребують експерти, науковці, журналісти, котрі можуть цю інформацію переварити і потім дозованими формами донести до тих чи інших цільових груп [11].

Звичайно, нам можуть закинути те ж, що й відомий скептик К. Мей: „Хто знається на нових технологіях, може отримувати від цього користь, але мало ймовірно, що інші люди, необізнані з використанням нових технологій (або не мають до них доступу), теж отримуватимуть користь від самої лише наявності ІКТ в сучасному житті” [12]. По-перше, доступ до урядових електронних сервісів тих же малозабезпечених верств населення можна організувати – безпосередньо або опосередковано. У першому випадку слід законодавчо забезпечити систему компенсації (грошової чи іншої) провайдерам і приватним підприємствам за трафік, витрачений на зв'язок з урядовими ресурсами. Тоді роботодавці не заперечуватимуть проти використання службових комп'ютерів у позаробочий час працівниками, якщо їм знадобиться добути якусь інформацію (стосовно своїх прав чи можливостей) на урядовому порталі, на сайтах місцевих органів влади або відомчих сайтах – бо це буде безплатно для юридичної особи, що є стороною контракту з провайдером. І люди, які не зможуть ще кілька років як мінімум придбати домашній комп'ютер і оплатити доступ в Інтернет вдома, тим не менше будуть в такий спосіб долучені до взаємодії держави з громадянами в інформаційному просторі. У другому випадку, коли доступ до урядових сервісів буде опосередкованим, пенсіонер чи малозабезпечений громадянин попросить члена родини, знайомого чи приятеля знайти для нього потрібні відомості на урядових сайтах. Що передбачає, зрозуміло, широку інформаційну кампанію – ці верстви населення мають знати, що ту чи іншу інформацію можна знайти не тільки у приймальні якогось державного органу, але і на його сайті.

Це підводить нас до другого аргументу, що заперечує скептицизм К.

Моя більшість осіб, які матимуть можливість отримати (а тим більше відправити) певні відомості для державних установ в он-лайн, не стане витрачати час на візит до цієї установи. Або ж, як мінімум, більша обізнаність значно скоротить час, що знадобиться громадянину для вирішення питання в цій установі. Отже, меншими будуть черги, меншою завантаженість працівників державних установ. Вони зможуть приділяти більше уваги відвідувачам. Відтак вигоду від запровадження урядових електронних сервісів отримують всі громадяни, незалежно від того, чи мають вони доступ до цих сервісів і чи знаються на нових технологіях.

Тож у запровадженні проектів електронного урядування не слід зважати на скептиків, ані зарубіжних, ані вітчизняних. Бо заяви на кшталт тих, що зробив І. Лозовий (тоді заступник голови Державного комітету інформаційної політики України та керівника відділу роботи з Інтернетом цього комітету), говорячи про перспективи запровадження в Україні електронного уряду („нам до govnet мінімум 30 років”), не мають підґрунтя підстав. „Брак відповідної інфраструктури та надзвичайно примітивний рівень державної інформатизації” – не аргумент [13]. Інфраструктура з'явиться тільки-но держава створить законодавчу базу, яка зробить вигідним бізнес у галузі інформатизації і забезпечить умови для монополізації галузі. Так само і примітивний рівень державної інформатизації залежить не від можливостей державного бюджету, а від персональної зацікавленості держслужбовців. Підхід О. Баранова, колишнього начальника управління зв'язку, телекомунікацій та інформатизації Київської міськдержадміністрації, є одним із реальних способів впливу на ситуацію: „Як правило, чиновники мають вищу освіту. Один із можливих способів вирішення цієї проблеми (ігнорування чиновниками завдань Державної програми інформатизації – Авт.) – відбір за результатами атестації: знаєш, умієш – залишаєшся, якщо ні – вибачай” [14].

Україні слід запроваджувати реальне електронне урядування вже сьогодні – але змістивши акценти з бюджетного фінансування та урядової розробки законодавчих основ на активну співпрацю з бізнесом, з галузевою спільнотою, з неурядовими громадськими, дослідницькими, науковими організаціями. І, принаймні тимчасово, слід забути про вимоги і стандарти електронного урядування та „е-готовності”, розроблені найбагатшими державами світу. Українські реалії вимагають іншого підходу, висувають інші пріоритети. Головне завдання адаптації концепції електронного урядування до сучасних потреб України в тому й полягає, щоби не ставити завищених цілей, не засліплюватися надзвичайними можливостями, реалізованими іншими державами. Маємо зробити мінімум, проте швидко й ефективно.

Література:

1. Мамардашвили Е. М. Экспертное заключение для компании „Процесс Консалтинг”. – 2002 г.
2. Офіційний сайт Державного комітету зв'язку та інформатизації України http://stc.cg.ukrtel.net/_about/str2_infdoc.html.
3. Офіційний сайт Міністерства транспорту та зв'язку України.
4. Comparison of E-Readiness Assessment Models Final draft, v. 2.13, 14 March 2001. <http://www.bridges.org/ereadiness/tools.html>
5. Кошкин А. Н. Государство и „информационная революция”. Департамент правительственной информации Аппарата Правительства Российской Федерации / 24.03.2001. <http://www.e-government.ru/pub/e-government/985424635.html>
6. Офіційний сайт Державного комітету зв'язку та інформатизації України <http://stc.cg.ukrtel.net>
7. Компанія Softline. http://softline.kiev.ua/control/ru/publish/category?cat_id=24405
8. Comparison of E-Readiness Assessment Models Final draft, v. 2.13, 14 March 2001. <http://www.bridges.org/ereadiness/tools.html>
9. Звернення Всеукраїнської Асоціації комп'ютерних клубів до РНБО, 2001. <http://uacc.org.ua/ru/activity/pr/22.html?start=8>
10. Сосніна С. Собака на прив'язі. <http://e-courier.umrep.kiev.ua/INSI3.htm>
11. Зміцнення „демократії участі” шляхом поліпшення доступу до інформації: глибинні інтерв'ю Фонду „Європа – XXI” з активістами громадських організацій м. Київ, 2004. <http://www.europexxi.kiev.ua/?lang=ukr&m0=project&addm0=1&id=95&subm=measure&mode=print>
12. Мей Крістофер. Інформаційне суспільство. Скептичний погляд. – К.: „К.І.С.”, 2004. – С. 107.
13. Крик души „міністра інтернета”. forUm. електронний журнал „е”. http://eee.com.ua/e/articles/internet/2002/1/art_230.html
14. Баранов О. Електронний уряд в Україні? Буде! Коли? – „Дзеркало тижня”. – №1 (376), 5 – 18 січня 2002 року. <http://www.zerkalo-nedeli.com>